

Klasexterne verrijking
in KS Leuven

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

Benoem de voorbeeldpraktijk die in de rest van dit document beschreven zal worden. Kies daarbij voor een duidelijk af te bakenen praktijk. Wanneer uw school verschillende van elkaar af te bakenen praktijken realiseert, beschrijf dan elke praktijk in een ander document (bv. binnenklasdifferentiatie vs. klasexterne verrijkingsgroep).

In dit werkdocument zal voor verschillende scholen van onze scholengemeenschap een klasexterne verrijkingsklas beschreven worden.

In het Sint-Pieterscollege (SPC) heet dit het draaideurproject (DDP).

In het Heilig Drievuldigheidscollege (HDC) heet dit het Zeppelin-project.

In het Heilig Hartinstituut (HH) heet dit Xplora.

In het Sancta Maria Leuven (SML) heet dit het Hoogvliegersproject.

In het Lemmensinstituut (LEM) heet dit het SUR+-project. Dit project richt zich op de artistieke component van de studierichting muziek.

1.1. Fase van het zorgcontinuüm

Brede basiszorg (bv. binnenklasdifferentiatie)

Verhoogde zorg (bv. verrijkingsklas)

Uitbreiding zorg/individuele trajecten

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk? (max. 100 woorden)

Beschrijf de algemene kenmerken van de doelgroep waarop de voorbeeldpraktijk gericht is en waarbij de effecten gerealiseerd moeten worden. Vermeld subdoelgroepen als die er zijn.

De doelgroep zijn leerlingen die nood hebben aan meer uitdaging. De leerlingen zijn vaak breed geïnteresseerd, hebben een hoog verwerkingsvermogen en tonen vaak een leerhonger. De leerlingen hoeven geen attestering te hebben.

Daarnaast proberen heel wat scholen ook de leerlingen die heel wat cognitieve capaciteiten hebben maar waarvan de leerhonger en motivatie weg is of sterk gedaald is mee aan boord te trekken. Dit heeft een wisselend succes.

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke? (max. 100 woorden)

Het kan zijn dat de voorbeeldpraktijk zich primair richt op anderen dan de uiteindelijke doelgroep. Zo kan een school, bijvoorbeeld, via de vorming van leraren (= intermediaire doelgroep) grotere leerwinst willen creëren bij haar leerlingen (= uiteindelijke doelgroep). Geef hier aan of er sprake is van zo'n intermediaire doelgroep en beschrijf deze zo duidelijk mogelijk.

In verschillende scholen is er wel al aandacht besteed aan dit thema op een pedagogische studiedag. Maar op zich zijn er geen intermediaire doelgroepen.

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren? (max. 400 woorden)

Welke zijn de indicaties om deel te nemen aan de voorbeeldpraktijk? Zijn er eventueel contra-indicaties voor een niet-deelname aan de voorbeeldpraktijk? Op welke manier worden personen toegeleid naar de voorbeeldpraktijk?

In een beginfase lijsten de meeste scholen (SPC, HDC, SML) de leerlingen op die een attest hoogbegaafdheid van erkende instantie hebben. SML neemt bij het begin van het eerste jaar instaptoetsen Frans, Nederlands en wiskunde ook als basis voor de selectie/. Wie daar zeer goede resultaten voor haalt, kan in aanmerking komen voor selectie. Een andere school vertrekt van de BaSO-fiche.

In het eerste jaar (van SPC, HDC, HH, SML) verwijst de klassenraad met Kerst leerlingen door die volgens hen in aanmerking komen voor de klasexterne verrijkingsgroep. Dit kunnen leerlingen zijn die zeer sterke prestaties neerzetten of leerlingen die tekenen van verveling tonen.

In de volgende leerjaren worden leerlingen die reeds deelnamen aangesproken. Ook in de hogere jaren kan de klassenraad leerlingen, die niet van het begin hebben deelgenomen, doorverwijzen.

In alle scholen hebben de leerlingen de keuze of ze deelnemen of niet. Soms weigeren leerlingen deelname. Dit kan vaak om zeer praktische redenen zijn zoals het missen van de reguliere lessen. In alle scholen geldt dat de leerlingen zelf verantwoordelijk zijn voor het inhalen van de gemiste lessen.

In één school (LEM) is de klasexterne verrijkingsgroep enkel bedoeld voor de derde graad van 1 bepaalde richting nl. muziek. Leerlingen die willen deelnemen aan de klasexterne verrijkingsgroep moeten een motivatiebrief schrijven waarin ze de specifieke artistieke doelstelling(en) die ze ambiëren, een plan van aanpak en de gewenste ondersteuning. Ze moeten ook zorgen dat de doelstelling(en) resulteren in aantoonbare output. Daarnaast moeten de leerlingen goede resultaten halen voor de algemene en artistieke vakken. Een jury, bestaande uit leerkrachten algemene en artistieke vakken, beoordelen alle ingediende brieven en selecteert uiteindelijk de leerlingen.

Betrokkenheid doelgroep (max. 150 woorden)

Was de (uiteindelijke of intermediaire) doelgroep betrokken bij de (door)ontwikkeling van de voorbeeldpraktijk? Zo ja, op welke manier?

In SPC en in HDC maken leerlingen reclame voor de klasexterne verrijkingsgroep. Leerlingen kunnen ook andere leerlingen aanbrengen. Om boeiende onderwerpen aan te bieden werken regelmatig ouders van leerlingen mee. In een school willen oud-leerlingen een module komen geven.

Leerlingen worden vaak op verschillende momenten informeel bevraagd waardoor de werking kan bijgestuurd worden.

In één school moeten de leerlingen zelf aangeven wat ze willen doen als klasexterne verrijking. Hierdoor geven ze mee vorm aan de ontwikkeling van het programma.

2.2. Doel

Hoofddoel (max. 100 woorden)

Wat is het hoofddoel van de voorbeeldpraktijk?

In HH, SML en HDC

Het hoofddoel is om leerlingen te blijven prikkelen en uit te dagen om zo verveling en schooluitval tegen te gaan.

In SPC

Het hoofddoel is (h)erkenning van de leerlingen. De praktijk zorgt ervoor dat leerlingen op een informele manier ontwikkelingsgelijken ontmoeten.

In LEM

Het hoofddoel is om jonge, beloftevolle muzikanten met een stevige, brede algemene achtergrond en kennis, een extra impuls en ondersteuning geven om hun muzikale talent verder te ontwikkelen.

Subdoelen (max. 350 woorden)

Wat zijn de subdoelen van de voorbeeldpraktijk? Indien van toepassing: welke subdoelen horen bij welke intermediaire doelgroepen of subdoelgroep(en)?

Voor SPC, HH, HDC en SML:

Een eerste subdoel is verbreding. De praktijk laat leerlingen kennismaken met een verscheidenheid van onderwerpen, die vaak minder schools zijn.

Een tweede subdoel is het werken aan metacognitieve vaardigheden. De leerlingen van de doelgroep moeten leren dat doorzettingsvermogen en inspanning nodig zijn bij een leerproces.

In HH, SML en HDC is ook een subdoel van het ontmoeten van de ontwikkelingsgelijken.

Voor LEM:

Een eerste subdoel is dat leerlingen een degelijke zelfreflectie maken van hun artistieke vermogen.

Een tweede subdoel is dat leerlingen leren verwoorden waar ze naartoe willen met hun gevraagde ondersteuning. In de artistieke wereld is het zichzelf kunnen promoten op een auditie ook belangrijk, ook het schrijven van een subsidiedossier is later een belangrijke competentie.

2.3. Aanpak

Algemene opzet van de voorbeeldpraktijk (max. 200 woorden)

Hoe is de opzet van de voorbeeldpraktijk en wat is de omvang (duur, aantal contacten – indien van toepassing)? Voeg hier eventueel een schema in.

SPC

DDP-project: Dit project is een alternatief programma voor cognitief sterke functionerende leerlingen voor twee lessen per week. Dit geldt voor leerlingen van het 1ste t.e.m. 6de jaar.

HH

Xplora-project: tijdens het tweede semester 5 keer een workshop of een uitstap van een halve dag.

SML

Hoogvliegers: In de eerste graad krijgen de leerlingen voor twee lessen per week een alternatief programma aangeboden. In de hogere jaren werken leerlingen aan een zelfgekozen project of volgen een extra vak. In deze beschrijving focussen we ons vooral op de werking van de eerste graad.

HDC

Zeppelin: De leerlingen kunnen 2 u per week de gewone lessen verlaten om aan te sluiten bij aangeboden modules (variërend per jaar). Dit geldt voor leerlingen van 1ste tot en met 5de jaar. Leerlingen van het zesde kunnen ook aansluiten of voor een andere invulling kiezen. De modules worden per jaar georganiseerd en begeleid door externe en interne vrijwillige coaches.

LEM

SUR+:

Enkel de leerlingen van een 5de of 6de jaar in de richting muziek kunnen zich kandidaat stellen. Zij dienen een gemotiveerde brief in waarin ze duidelijk maken welke muzikale doelstelling zij willen verwezenlijken hoe dit resulteert in een aantoonbare output. Deze verrijking kan zowel doorgaan tijdens als buiten de lessen. Indien de leerlingen lessen missen moeten zij dit zelfstandig inhalen.

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk (max. 1200 woorden)

Welke concrete activiteiten worden uitgevoerd en – eventueel – in welke volgorde? Geef geen uitputtende beschrijving van activiteiten; het is voldoende als de lezer zich een beeld kan vormen van wat er gedaan wordt en hoe dit gedaan wordt. Verlies hierbij ook het aspect evaluatie niet uit het oog (hoe wordt geëvalueerd of individuele leerlingen doelstellingen al dan niet hebben bereikt?).

SPC

In DDP worden leerinhouden aangeboden, die niet in het gewone curriculum zijn opgenomen. De leerlingen weten op voorhand niet welke thema's aan bod zullen komen. Het project gaat bewust niet uit van specifieke interesses van leerlingen, maar wil juist prikkelen en uitdagen om ook onbekend terrein te ontginnen.

Opzet van DDP is steeds een ander onderwerp, vanuit zo veel mogelijk invalshoeken belichten. Er komen experten of ervaringsdeskundigen spreken, leerlingen kunnen vragen stellen, en voor een stuk ook zelf “doen”...

Maar er werd ook evengoed een escaperoom gebouwd op de zolder van de school, een geocache ontwikkeld,... De focus ligt dan niet alleen op het inhoudelijke, maar ook de programmeertaal die nodig is, wordt onder de loep genomen.

Het enige thema dat jaarlijks opnieuw aangestipt wordt is studiehouding en motivatie, maar ook daar wordt steeds naar een andere invalshoek gezocht. Growth and fixed mindset stonden in een aantal sessies centraal. We werkten met de handleiding *Lef* van het Talentenlab (<https://www.hettalentenlab.nl/>) en deden kleine groepssessies mindsettraining. Samen met het team studiebegeleiding van onze school werkten we sessie uit rond examenplanning, inzicht in verschillende studieprocedures, modellen met betrekking tot flow/talenten en competenties, vanuit de vaststelling dat een klassieke studiebegeleiding geen verf pakt bij de DDP'ers. Hun noden zijn dan erg specifiek en vragen een andere aanpak.

Door DDP missen leerlingen twee lessen per week; samen met de coach wordt nagegaan hoe, wanneer de leerling de gemiste leerstof inhaalt en verwerkt. De coach volgt ook mee de studieresultaten op en is een brugfiguur tussen de leerling en de klassenraad.

In dat traject staan niet alleen het verwerven, of optimaliseren van studievaardigheden centraal. Er wordt ingezet op executieve functies in het algemeen. Daarnaast neemt het werken aan motivatie en het leren omgaan met frustraties, falen, stress ... een plaats in het aanbod van DDP.

HH

Een coördinator organiseert de workshops en uitstappen. Enkele voorbeelden zijn inleiding tot het Chinees of een bezoek aan IMEC. Deze workshops en uitstappen gebeuren vaak in samenwerking met externe partners in de buurt van de school (KUL, IMEC). De bedoeling is wel dat dit zoveel mogelijk gratis is. Daarnaast probeert de coördinator workshops en uitstappen aan te bieden uit de verschillende domeinen.

Het project wordt steeds op verschillende dagen georganiseerd zodat leerlingen niet steeds dezelfde lessen missen. Er wordt een oproep gedaan voor een vrijwillige leerkracht die het project begeleidt. Vaak is dit een leerkracht wiens vak en/of interesse aansluit bij de inhoud van de workshop/uitstap

SML

Bij Hoogvliegers werken de leerlingen aan projecten over maatschappelijke onderwerpen, taal en cultuur, wiskunde en wetenschappen. In de eerste graad werken ze tijdens twee vaste lessen onder begeleiding aan een project.

De gemiste lessen worden zelfstandig ingehaald door de leerlingen. In het begin wordt dit strikt opgevolgd door de begeleiders van het project. Zo kunnen de leerlingen bewijzen dat ze de leerstof onder de knie hebben.

Leerlingen presenteren op het einde van het schooljaar over de projecten die ze graag hebben gedaan. Dit wordt voorbereid in de laatste lessen van de Hoogvliegers en gepresenteerd aan de peergroep als een soort generale repetitie. Ze krijgen ook een diploma ‘Hoogvliegers’ waar een geschreven feedback op staat.

HDC:

De leerlingen kunnen 2 u per week de gewone lessen verlaten om aan te sluiten bij aangeboden modules (variërend per jaar). De coach verwittigt de leerkrachten waarvan Zeppelineren een les missen, per mail. In geval van een externe coach, verwittigt een Zeppelin coördinator de leerkrachten. Deze modules worden per jaar georganiseerd. De inhoudelijke modules zijn voornamelijk gericht op verbreding. Daarnaast zijn er modules die zich meer richten op metacognitieve vaardigheden (vb.: motivatie). Drie à vier keer per werken de coördinatoren aan teambuilding voor de volledige groep die deelneemt aan het project.

De twee lessen staan niet vast in het lessenrooster maar variëren per module. Dit om te vermijden dat steeds dezelfde uren worden gemist.

Herhalingstoetsen hebben steeds voorrang op Zeppelin. Toch vragen de coördinatoren aan de betrokken leerkrachten om, indien mogelijk, de herhalingstoetsen op niet-Zeppelin uren te plannen. Kleine toetsen hebben geen voorrang op Zeppelin. Ook indien de vakleerkracht waarvan de les wordt gemist een andere noodzaak ziet om in een bepaalde les aanwezig te zijn (bv: presentaties) moet de leerling de les bijwonen (echter niet op systematische basis).

De leerlingen halen zelf de gemiste leerstof in tegen de volgende les.

Bij tekorten met Kerstmis, mogen de Zeppelineren de vakken met de tekorten in principe niet meer missen. Maar de vakleerkracht kan beslissen dat de Zeppeliner zijn/haar vak toch nog mag missen voor Zeppelin. Dit wordt besproken op de klassenraad. Aan modules die niet op deze vakken vallen, kunnen ze wel nog deelnemen.

De leerlingen kunnen in principe op elk moment instappen, maar moeten dan wel de start van de volgende module afwachten. Uitstappen kan ook op elk moment, echter dan kan niet meer in hetzelfde schooljaar worden ingestapt (tenzij om een gegronde reden).

De leerlingen van het 1ste jaar starten pas na Kerstmis met de modules, dit om hen de ruimte te geven eerst hun plaats te vinden school.

LEM

De leerling kan in juni of eind november een aanvraag indienen. De jury bepaalt de toegekende ondersteuning en termijn. Deze termijn kan één semester, één of twee schooljaren zijn. Dit hangt af van de doelstelling die de leerling vooropstelt. Een mogelijke ondersteuning kan een personal coach bij een talentontwikkelingsplan of extra podiumkansen, vervolmakingscheque (tot €500) voor masterclasses of deelname aan wedstrijden of de kans om bijkomende vakken te volgen aan een muziekhogeschool of andere. Er zijn tal van mogelijkheden en hangt af van leerling tot leerling. De leerling kan deze extra uitdaging tijdens of buiten de lessen doen.

Aangezien dit programma dit schooljaar pas van start is gegaan, is het voorlopig enkel beperkt in de derde graad muziek. Op termijn kan dit programma zich uitbreiden naar de andere richtingen in de derde graad. De school wil dit enkel aanbieden in de derde graad omdat zowel het leerkrachtenteam als de leerling zelf voldoende zicht hebben op hun kunnen.

3. Uitvoering

Materialen (max. 200 woorden)

Welke concrete materialen zijn beschikbaar voor de uitvoering, werving en evaluatie van de voorbeeldpraktijk?

SPC: Openleercentrum met 10 computers, de mogelijkheid tot een groepsofstelling. In het OLC zijn er ook tijdschriften en kranten aanwezig. Daarnaast is dit lokaal ook geschikt voor de sprekers aangezien er een beamer hangt.

HH: materiaal wordt meegebracht door de gever van de workshops. Voor de workshops in school wordt een leegstaand lokaal of zaal gebruikt.

SML: Openleercentrum en de aanwezige laptops op school. Daarnaast maken de begeleiders de nodige werkbundels.

HDC: materialen worden vooral aangebracht door de coaches zelf. De modules gaan daar in een ruimte die beschikbaar is.

LEM: hangt af wat de toegekende ondersteuning is, de school beschikt over professionele opnamestudio. Daarnaast is er een goede samenwerking met de naastgelegen hogeschool (LUCA campus Leuven).

Opleiding en competenties van de uitvoerders (max. 200 woorden)

Wie zijn de uitvoerders van de voorbeeldpraktijk en welke opleiding en competenties hebben zij nodig?

In de meeste scholen zijn de uitvoerders leerkrachten. In SML werkt ook een directielid mee. De uitvoerders schoolden zich bij in het thema van cognitieve begaafdheid door bijscholingen te volgen bij vb. Exentra, boeken te lezen. Soms vergaren leerkrachten kennis en expertise door zelf zaken uit te testen of door ervaringen met cognitieve begaafdheid in hun persoonlijk leven.

Het is belangrijk dat de uitvoerders een juiste beeldvorming hebben rond cognitieve begaafdheid.

HDC werkt met coaches. Deze coaches hoeven enkel passie te hebben voor een vak/onderwerp en dit met goesting over te brengen.

Randvoorwaarden (max. 200 woorden)

Wat zijn volgens u de organisatorische en contextuele randvoorwaarden voor een goede uitvoering van de voorbeeldpraktijk?

- Ondersteuning door directieteam
- Gedragen door het hele team
- Ruimte om het project te mogen vormgeven
- Juiste beeldvorming van de doelgroep door het volledige schoolteam
- Ruimte voor overleg en uitdenken van workshops/modules
- Een pool van onderwerpen en uitgewerkte modules
- Vinden van voldoende mentoren/coaches

Kosten (max. 200 woorden)

Wat zijn de kosten van de voorbeeldpraktijk? Benoem daarbij de personele (in aantallen uren) en de materiële kosten.

Personele kosten

SPC: 3 leerkrachten aan 1/21. Hiervoor begeleiden de leerkrachten 2u de leerlingen en een 1u overlegmoment.

HH: enkel studie-uren om begeleidende leerkracht te vervangen. Het organiseren van de workshops/uitstappen zitten in het takenpakket van een graadcoördinator (11/21)

SML: 2/21 voor de begeleidende leerkracht. Het Hoogvliegersproject zit mee in het takenpakket van het directielid.

HDC: 1 coördinator 2/21 en 1 coördinator 1/21. Interne coaches geven de module tijdens springuren. Sinds enkele jaren engageren interne coaches zich in een werkgroep die trimestrieel samenkomt.

LEM: geen personele kost

Materiële kosten:

SPC: de werkgroep DDP mag ook een begroting indienen en kan op een budget tussen €200 - €350 rekenen. Dit wordt voornamelijk gebruikt om materialen aan te kopen.

HH: zoveel mogelijk gratis

SML: werken met laptops van de school, nodige kopiekosten van werkbundels

HDC: zoveel mogelijk gratis. Coaches krijgen wel een kadootje als bedanking.

LEM: zo gratis mogelijk, geen vooropgesteld budget, dit jaar is er maximum €150 uitgegeven.

4. Onderbouwing

Verantwoording (max. 1000 woorden)

Maak aannemelijk dat met deze aanpak ook daadwerkelijk de doelen bij deze doelgroep bereikt kunnen worden. Waarom zou de aanpak werken? Wat is de onderliggende theorie? Verwijs daarbij zoveel mogelijk naar met onderzoek ondersteunde theorieën en modellen.

Voor de aanpak van de verschillende klasexterne praktijken kijken we naar het model van Talent van ontwikkeling (Kuipers, 2010). De verschillende projecten werken naast cognitieve uitdagingen ook aan de niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken (de kracht in jezelf) en de omgevingsfactoren.

Alle klasexterne verrijkingsgroepen willen leerlingen motiveren (Lavrijsen et al., 2021; Soenens et al., 2021). Daarnaast gaan de meeste scholen expliciet in op de niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken door te werken rond faalangst, doorzettingsvermogen en het zichzelf beter leren kennen.

Ook willen de klasexterne verrijkgroepen (Smeets, 2021) tegemoet komen aan de omgeving. (H)erkenning van de leerlingen door verschillende leerkrachten, het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken, moeilijkere en uitdagende leerstof.

Model van Talent Ontwikkeling (MTO)

De klasexterne verrijkgroepen zijn vaak opgevat als projectmatig en coöperatief om innovatie, creatief denken, praktische vaardigheden en sociale ontwikkeling te stimuleren. Dit kunnen we koppelen aan principe 3 van de top 20 principes (Bakx et al., 2020).

Alle scholen zetten in op motivatie. Leerlingen zullen meer plezier hebben in het leren en presteren beter als ze meer intrinsiek dan extrinsiek gemotiveerd zijn om iets te bereiken. Dit kunnen we koppelen aan principe 9 (Bakx et al., 2020).

De meeste scholen geven als (sub)doel het ontmoeten van ontwikkelingsgelijken. Hiermee komt de praktijk tegemoet aan principe 15, emotioneel welzijn beïnvloedt de schoolprestaties, het leren en de ontwikkeling (Bakx et al., 2020).

Twee scholen gebruiken de talentenportofolio en het Schoolwide Enrichment Model van Renzulli (Renzulli & Reis, 2002) als basis voor het uitwerken van de hun zorgbeleid voor cognitief sterke leerlingen

Indien beschikbaar: Wat zegt wetenschappelijk onderzoek over de effectiviteit van soortgelijke interventies?

Samenvatting werkzame elementen (max. 250 woorden)

Wat zijn volgens u de werkzame elementen van deze voorbeeldpraktijk waardoor de gestelde doelen bij de doelgroep gerealiseerd worden? Geef een puntsgewijs overzicht van de belangrijkste werkzame elementen. Denk daarbij zowel aan inhoudelijke en praktische elementen.

- Variatie in inhoud, de aangeboden inhoud komt uit verschillende domeinen en is regelmatig out-of-the-box en minder schools.
- Variatie in werkvormen.
- Ontmoeting van ontwikkelingsgelijken
- Persoonlijke aanpak
- Tijd en ruimte voor de uitvoerders
- Gedragen door de school

Uitkomstenmonitoring (max. 200 woorden)

Hoe wordt in jullie school nagegaan of de voorbeeldpraktijk zijn doelen bereikt (bv. meten van verandering (voor- en nameting), tevredenheid cliënten, ervaren effect, realisatie van doelen).

In de verschillende scholen schrijven leerlingen na een eerste jaar vaak opnieuw in voor een klasexterne verrijkingsgroepen. Alle leerlingen worden bevraagd op het einde van het jaar door middel van een vragenlijst of een coachend gesprek. In deze bevraging wordt er vooral gepeild welke inhouden en werkvormen ze interessant vonden. In een school laat de leerlingen een presentatie geven over een project dat ze graag hebben gedaan. Na een grondige voorbereiding brengen de leerlingen dit voor ouders, coaches en externen.

In de verschillende scholen worden ook de schoolresultaten gemonitord. De betrokkene coaches worden ook informeel bevraagd over de leerlingen (interesse? Doorzetting? Inspanning?).

De reacties van ouders zijn vaak een grote barometer of het hoofddoel is bereikt.

Wetenschappelijke onderbouwing en referenties

Bakx, A., Samsen-Bronsveld, E., & Hoogeveen, L. (2020). Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- en vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Kuipers, J. (2010). De Kracht in jezelf. In: Eduforce.

Lavrijsen, J., Preckel, F., Verachtert, P., Vansteenkiste, M., & Verschueren, K. (2021). Are motivational benefits of adequately challenging schoolwork related to students' need for cognition, cognitive ability, or both? *Personality and individual differences*, 171.

Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (2002). What schoolwide enrichment and how do gifted programs relate to total schoolimprovement. *Gifted Child Today*

Smeets, S. (2021). Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van Cognitief Talent. Handboek voor Onderwijsprofessionals*. (pp. 131-145). Leuven: Acco Learn

Soenens, B., Vansteenkiste, M., Boncquet, M., Sypré, S., Lavrijsen, J., & Verschueren, K. (2021). De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerling. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 48-70). Leuven: Acco learn.